

FISKERIDIREKTORATET
Postboks 185 Sentrum
5804 BERGEN

Deres ref:
Vår ref: 2021/225075
Dato: 11.03.2022
Org.nr: 985 399 077

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

HAVBRUK TIL HAVS - UTTALE TIL TO NYE OMRÅDER 1 SKLINNABANKEN OG 2 TRÆNABANKEN

Bakgrunn

Vi viser til brev datert 11. februar 2022 der Fiskeridirektoratet inviterer sektorene til å gi innspill til ytterligere to områder som skal vurderes for offentlig styrt konsekvensvurdering.

De to områdene er:

- 1 Sklinnabanken og
- 5 Trænabanken

Fiskeridirektoratet ber særlig om at innspillene sammenligner de to Havbruk til havs (HTH) områdene opp mot hverandre og om vi kan angi hvilket av de to områdene som vurderes som mest aktuelt for konsekvensvurdering og videre tilrettelegging for havbruk til havs. Hvis det gis innspill om arealkonflikt i et eller begge områdene ber de om at mulighet for sameksistens også vurderes.

Frist for innspill er satt til 6. mars 2022. Mattilsynet har fått bekreftet utsatt frist ut uke 10.

Mattilsynets forvaltningsområde i HTH prosessen

Mattilsynet skal vurdere disse to områdene opp mot vårt forvaltningsområde etter Matloven, Dyrevelferdsloven og Dyrehelsepersonelloven som angår spredning av smitte, inkludert lakselus, og fiskevelferd.

Kunnskapsstøtte fra Havforskningsinstituttet som gjelder de to områdene

På bakgrunn av bestillingen sendte Mattilsynet en bestilling til Havforskningsinstituttet (heretter HI) der vi ber HI vurderer følgende for HTH område 1 Sklinnabanken og 5 Trænabanken:

1. Risiko for lusesmitte og annen smitte (sykdom) fra og til produksjonsområdene innenfor, samt mellom produksjonsområdene/HTH områdene
2. Vurdering av potensielt lusesmitte på utvandrende post-smolt fra lakse-elvene, samt kunnskap om tilvekstområder og vandringsruter for villaks i forhold til disse to områdene
3. Vurdering av de to områdene opp mot hverandre når det gjelder smitte

4. Hvilket av disse to områdene mener HI vil være mest aktuell for vurdering av HTH når en ser på potensiell smitte fra lakselus og annen smitte fra, til og mellom produksjonsområdene/HTH områdene
5. Vi ber også om tilbakemelding dersom dere ser andre problemstillinger eller kunnskapshull ved disse to områdene når det gjelder Mattilsynet sitt forvaltningsområde, lakselus, fiskehelse eller fiskevelferd. Dette vil også være relevant når det fremover skal utarbeides en konsekvensutredning for område

Innspillene våre til disse to områdene når det gjelder lakselus og annen smitte fra og til disse områdene og på utvandrende postsmolt baserer seg i stor grad på spørsmålene over fra Mattilsynet til HI om kunnskapsstøtte og svar i vedlagte rapport, samt innspill fra våre regioner.

Vi har mottatt kopi fra Fiskeridirektoratet i forbindelse med at dere også har bedt HI om forvaltningsstøtte som i stor grad overlapper vår bestilling når det gjelder smittespredning. HI sitt svar i denne rapporten er basert på spørsmålene deres under:

1. Sammenligning av de to områdene når det gjelder potensiale for smittespredning fra områdene inn til kysten og motsatt.
2. Betydningen av plasseringen av konkrete HTH-anlegg innenfor områdene. Vil det være av betydning hvor i de foreslåtte HTH-områdene anleggene etableres?
3. Tall på hvor stor biomasse i området som fører til hvilken smittespredning inn til produksjonsområdene. F.eks. hvor stor smittespredning inn til PO vil en biomasse på 100.000 tonn MTB i et av HTH-områdene kunne føre til?

Generelle problemstillinger som gjelder fiskehelse og fiskevelferd

Vi vil i dette svaret ikke komme inn på det generelle problemstillinger når det gjelder vårt forvaltnings område som vi har nevnt tidligere og som vil gjelde alle HTH lokaliteter. Her viser vi til tidligere svar til dere med innspill til HTH område 2, 11 og 7 datert 9. desember 2021, der vi også viste til og oppsummerte tidligere innspill fra Mattilsynet. Vi la også her ved rapporter som Havforskningsinstituttet og Veterinærinstituttet har utarbeidet på bakgrunn av spørsmål fra Mattilsynet om kunnskapsstøtte i HTH prosessen. HI oppsummerer også generelle kunnskap om fiskevelferd og miljøforhold for havbruk til havs i sine rapporter Hvas mfl. (2019) og Albretsen mfl. (2019). En oppdatering finnes i rapporten Ådlandsvik mfl. (2021).

Smitte fra lakselus og HTH

Havforskningsinstituttet har laget en smittemodell for å kunne studere smittespredning fra kystlokaliteter til havlokaliteter, fra havlokaliteter til kystlokaliteter og mellom havlokaliteter. Modellen viser et smittepotensial til kysten og tilsier at havbruk til havs bør ikke forvaltes uavhengig av tilstanden for lakselus langs kysten og i fjordene. Spesielt gjelder dette ut til 20–30 nautiske mil utenfor produksjons-områder som settes til rødt eller gult i trafikklyssystemet. Helgelandskysten er ikke av områdene som påvirkes i stor grad, men det er fortsatt et smittepotensial i dette området også.

For at havlokalitetene skal kunne påvirke kystlokaliteter og villaks må de først smittes selv. Noe smitte vil komme naturlig fra kystområdene, men oppdrettsevirkosomhet har det største smittepotensialet. Smittepotensialet avtar med økende avstand fra grunnlinjen. Smitte mellom havlokaliteter vil øke med økende antall lokaliteter. Ved sammenligning av figurene i rapporten fra Havforskningsinstituttet er det sannsynlig at etablering av havlokaliteter vil øke smittepresset på villaks. Modellene viser også at havbruk til havs ikke bør forvaltes uavhengig av lusetilstanden langs kysten.

Kystlokalitetene har i økende grad blitt strukturert med felles brakkleggingsområder for å få ned smittepress. Her gjenstår det mer arbeid for å få en slik struktur mest mulig effektiv. Det er stor enighet mellom forvaltning og fiskehelsepersonell at slike soner bør være store nok hvis det skal ha god effekt. Ved etablering av havlokaliteter kan slik forvaltning bli enda mer utfordrende. Områdene for mulig smitte vil øke i omfang og det vil bli enda større utfordringer for villaks, og da særlig for utvandrende smolt som er svært sårbare for lakselus. Smittespredning fra mulighetsområdene viser at smitten spres seg med havstrømmen i nordlig retning. Det vil si at smitte vil spre seg over større område enn bare nærliggende områder.

Havlokaliteter sør for Helgeland vil også påvirke området og havlokaliteter i MO 1 og 5 vil påvirke områder lengre nord.

Ifølge HI er ikke risiko for smitte av lakselus til anlegg på kysten lik null, men svært liten sammenlignet med risiko for smitte fra andre kystlokaliteter. Annen smitte er ikke analysert i denne runden, men med kortere levetid enn kopepoditter av lakselus vil slik smitte berøre kysten i enda mindre grad.

Lakselus smitte til og fra de to konkrete områdene og produksjonsområdene

HI sin hydrodynamiske modell og simulert smittespredning viser at smitte fra begge områder i stor grad går til havs. Fra område 1 går den i to greiner sør og nord for Trænadjupet der strømmen på sokkelen går innover. Smitte fra område 1 når kysten fra Vikna og nordover i relativt lave konsentrasjoner. Det meste av smitte fra område 5 går rundt Lofoten og påvirker ikke nevneverdig kysten sør for Bodø (PO 8). Dette vises nærmere i fig 1 i vedlagte rapport fra HI.

Område 1 – Sklinnabanken

Område 1 Sklinnabanken ligger utenfor Helgelandskysten, 14 til 58 nautiske mil fra grunnlinjen. HI skriver i sin rapport at område 1 har sterkest påvirkning på PO8. Med en total MTB på 100 tusen tonn gir den hydrodynamisk modell og simulert smittespredning et potensielt smittepress på PO8 med 81 enheter. Dette utgjør 0,03 % av det totale smittepresset (267137 enheter) fra alle kystlokaliteter. Smittepresset fra HTH område 1 på PO8 kan også sammenlignes med import av smitte til PO8 fra andre produksjonsområder (for det meste fra PO7). Utaskjærs smitte fra område 1 utgjør 2,7 % av denne importerte kystsmitten. Tilsvarende beregninger for PO9 viser at potensiell smitte fra HTH område 1 på 19 enheter utgjør 0,005 % av det totale smittepresset, og 1,0 % av importert smitte fra andre produksjonsområder.

Område 5 – Trænabanken

Område 5 Trænabanken ligger utenfor Salten, 12 til 79 nautiske mil fra grunnlinjen. HI beskriver i sin rapport at potensiell smitte fra HTH område 5 til kystlokaliteter utgjør 24 enheter, omtrent en fjerdedel av smitten fra område 1 (102 enheter). Størst påvirkning er det på PO9. Basert på 100 tusen tonn MTB gir modellen område 5 et potensielt smittepress på 14 enheter på PO9, noe som utgjør 0,003 % av det totale smittepresset på PO9 og 0,8 % av smitteimporterten til PO9 fra andre produksjonsområder.

Vurdering av de to områdene opp mot hverandre når det gjelder smitte

HI beskriver at HTH område 1 Sklinnabanken gir omtrent fire ganger så stort potensielt smittepress til kystlokaliteter som område 5 Trænabanken. Også motsatt er det lavere smitte til område 5 fra kysten. Smittepress til og fra land er lavt i hele områdene 1 og 5. Med utgangspunkt i en MTB på 100 tusen tonn og under forutsetning at anlegg til havs slipper ut like mye luselarver per tonn MTB som gjennomsnittet for kyst- og Fjordlokaliteter, vil **område 1 ha størst påvirkning på PO8** med 0,03 % av det totale smittepresset og 2,7 % av importsmitte fra andre produksjonsområder. Tilsvarende vil smitte fra **område 5 ha høyest påvirkning på PO9** med 0,005 % av totalt smittepress i PO9 og 1,0% av importsmitte.

Lusesmitte på utvandrende postsmolt fra lakse-elvene og kunnskap om tilvekstområder og vandringsruter for villaks i forhold til disse to områdene

HI sier i sin rapport at området utenfor Helgelandskysten er blant områdene langs Norskekysten med lavest forventet konsentrasjon av postsmolt. Selv om den totale mengden postsmolt fra elver i dette området er relativt lav sammenlignet med området lenger sør, så er Helgeland og Nordland en region med svært mange mindre lakseelver. Noe som betyr at utvandrende postsmolt fra et stort antall elver kan bli påvirket.

Vassdrag i området

De største og viktigste vassdragene i området er Saltdalsvassdraget, Beiarvassdraget, Ranavassdraget og Vefsnvassdraget. I 2017 ble Vefsna, Drevjo, Hundåla, Halsanelva og Hestdalselva i Vefsn kommune, og Dagsvikelva, Nylandselva Ranelva og Leirelva i Leirfjord kommune friskmeldt for lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*. I 2020 ble Ranelva og Tverråga også friskmeldt. Bestandene i disse elvene er særdeles sårbare.

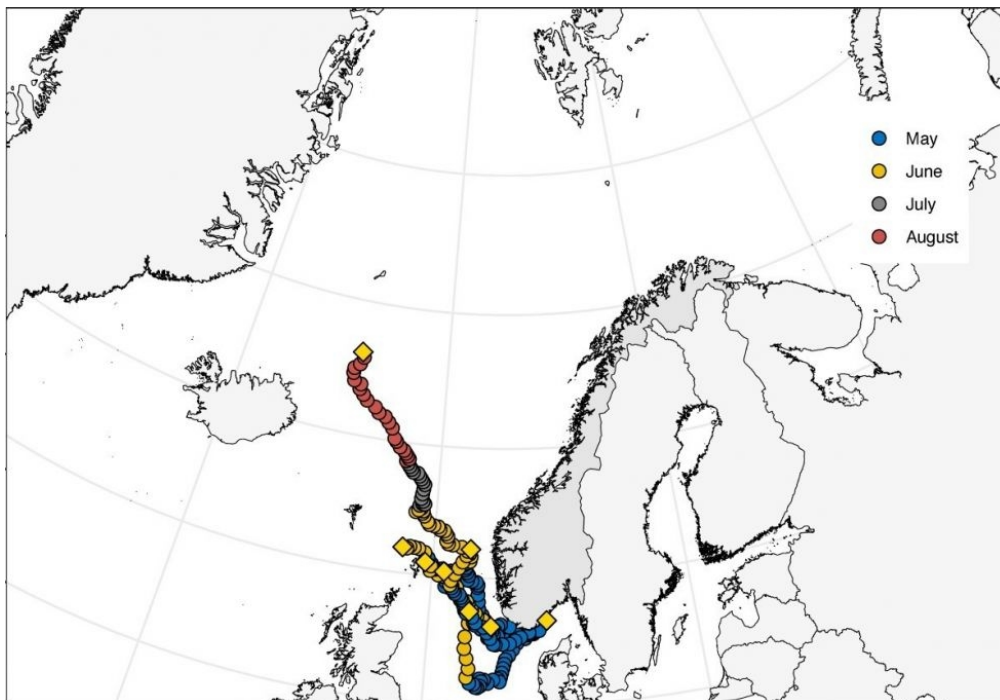
I tillegg er det svært mange mindre vassdrag med små bestander av laks. Tilstanden til bestandene av villaks i de ulike vassdragene er svært varierende. Små vassdrag med liten bestand er sårbare for påvirkning, og selv en liten økning av dødelighet i sjø vil føre til en stor nedgang av høstbart overskudd.

Vandringsruter for norsk villaks

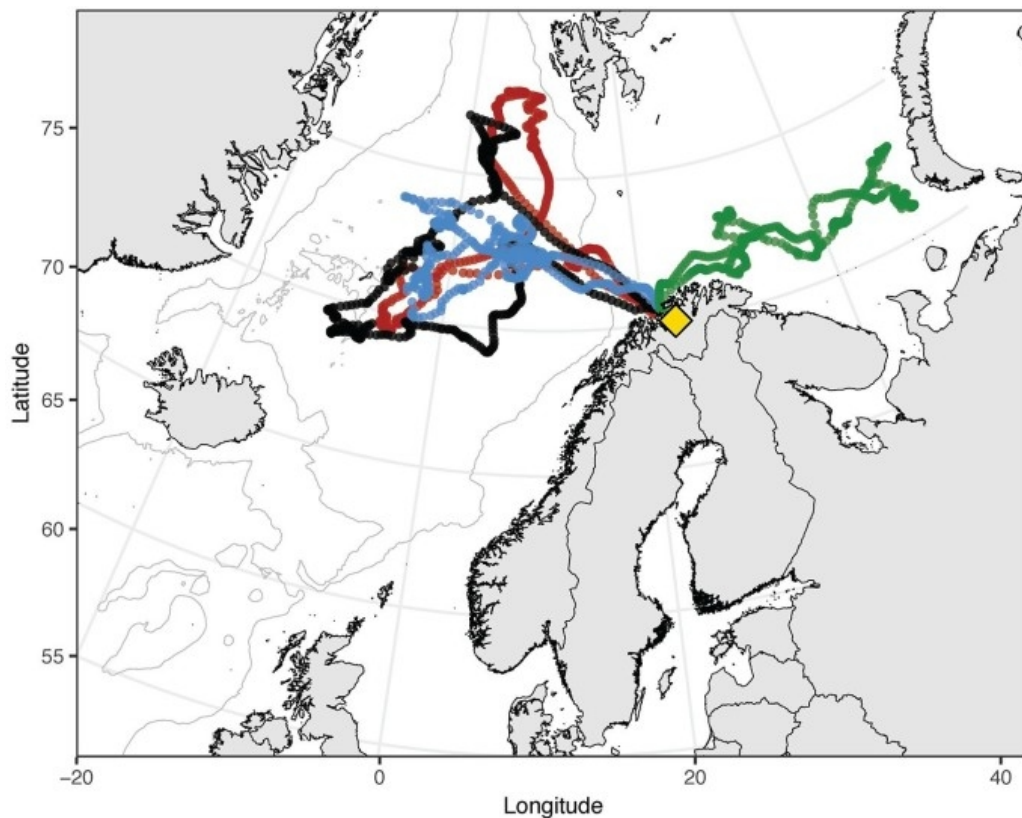
Det er svært liten kunnskap om vandringsrutene til norsk villaks i sjø. Det har vært utført noen få undersøkelser med satellittmerking. Satellittmerking er svært kostbart slik at det er få individer som har vært med i undersøkelsene. Det har vist seg at det er relativt store individuelle forskjeller på vandring og at laks fra forskjellige områder og vassdrag velger forskjellige ruter og beiteområder. Likevel gir disse undersøkelsene en pekepinn på vandringsmønsteret til norsk villaks. Forskere fra UiT, NINA og Havforskningsinstituttet merket i 2020 16 villakser i Etneelva i Sunnhordland. Laksen startet utvandringen fra Vestlandet i mai og satte kursen nordvest forbi Shetland og oppholdte seg i havet mellom Grønland, Island og Jan Mayen.

En annen undersøkelse utført av UiT ble gjort med laks fra Nidelva i Agder. Flere av individene fra dette vassdraget vandret sørover før de snudde og gikk nord og passerte Vestlandet før de dreide nord-vestover. Alta-laksens utbredelse gikk fra Novaja Semlja i det østlige Barentshavet til Jan Mayen nordvest i Norskehavet, mens enkelte laks som vandret vestover oppholdt seg i områder nær Svalbard store deler av høsten. Flere laks viste en sterk tilknytning til havområdene rundt Jan Mayen. Det kan tyde på at forholdene i akkurat disse farvannene spiller en spesielt viktig rolle for veksten og overlevelsen til laks fra Altaelva. Laks fra Orkla har vist seg å vandre sør-vest til nord-vest til områdene mellom Grønland, Island og Jan Mayen.

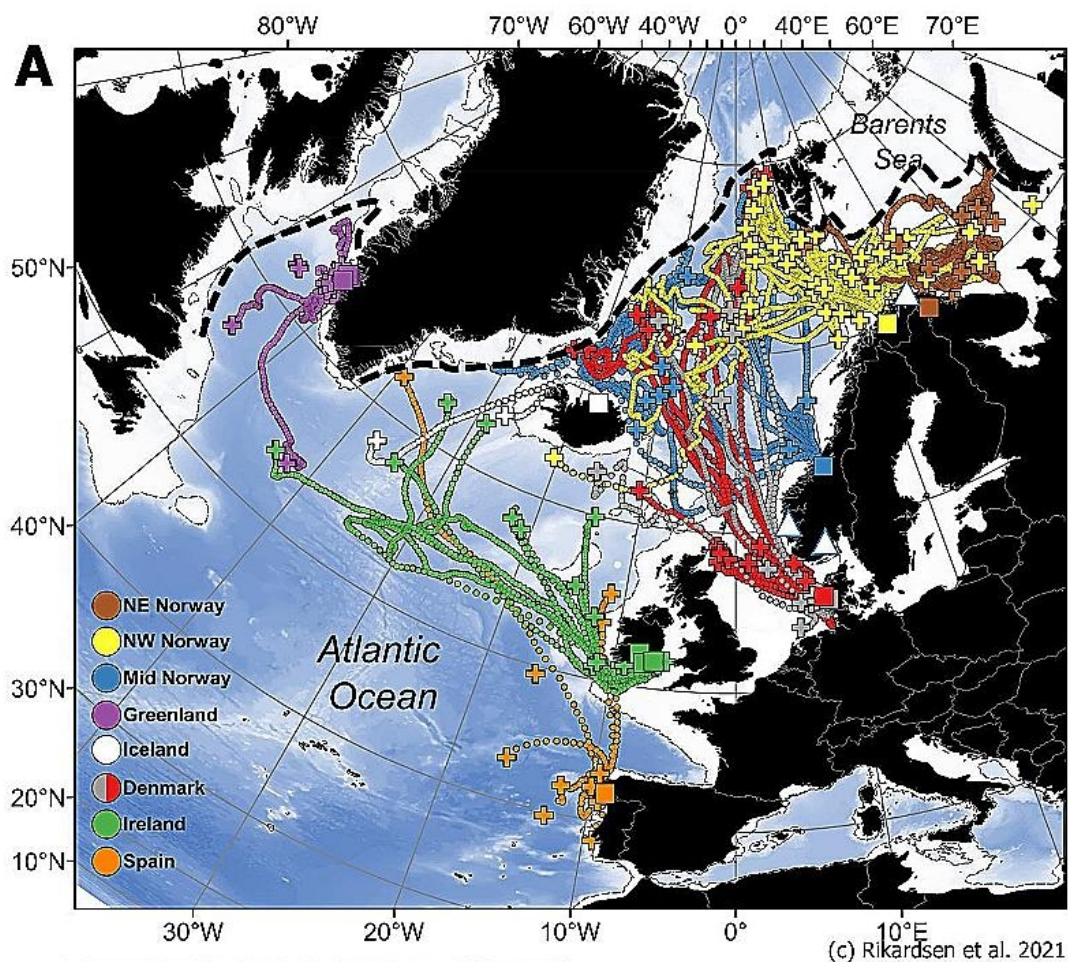
Oppsummert ser det ut til at hele havområdet mellom Grønland, Island og helt opp til Svalbard er et særdeles viktig beiteområde for den norske villaksen. Dette viser at de fleste laks fra norske elver vandrer i en nord-vestlig rute for å nå disse områdene. Helgelandskysten ligger plassert på en slik måte at beiteområdene for norsk villaksen ligger i en vestlig til nord-vestlig plassering. Område 1 og 5 kan da ligge i vandringsruten for laks fra Helgelandskysten. Det er ikke gjort noen undersøkelser på laks fra Helgelandskysten, slik at det er vanskelig å trekke noen helt sikre konklusjoner om vandringsruten. Men vi anser det som sannsynlig at område 1 og 5 ligger i vandringsruten.

Noen av laksen som ble merket i Nidelva, reiste meget langt før GPS-en ble sluppet. KART: John F. Strøm, UiT Norges arktiske universitet.

Eksempler på havvandringen til fire voksne laks fra Altaelva merket med datalagringsmerker, fra de forlot elva på våren etter gyting til de kom tilbake et år senere for å gyte. Bilde fra <https://www.vitenskapsradet.no/Nyheter/Nyhetsartikkel/ArticleId/4804/Laksens-fantastiske-vandringer-i-havet>

Figuren viser vandringene til alle laksene som var med i prosjektet, hvor fargene representerer laks fra de ulike stedene. Den stiplede sorte linjen indikerer grensen for polarfronten hvor vannet er kaldere enn 2 gr. C. Bilde fra https://uit.no/nyheter/artikkel?p_document_id=734060

Overlevelse for villaks i sjø

Ifølge Vitenskapelig råd for lakseforvaltning er rømt oppdrettslaks, lakselus og infeksjoner knyttet til fiskeoppdrett er de største truslene mot villaks.

Nyere estimer har vist at det årlige innsiget av laks til norskekysten nå er på ca. 500 000 individer. Dette er en halvering siden tidlig på 1980-tallet. Norsk laks er nå rødlistet og vi har et særegent ansvar for å beskytte bestandene langs norskekysten. Økt produksjon av oppdrettslaks langs norskekysten vil øke risikoen for dødelighet på villaksen. Dette øker konsekvensene av oppdrett i tillegg. Mange av bestandene langs Helgelandskysten er små og svært sårbare. I tillegg er flere av bestandene under reetablering. Økt smoltdødelighet i sjø vil gi betydelige følger.

Andelen bestander med mellom 10 og 30 % dødelighet (gult) og over 30 % dødelighet (rødt) har økt markant etter 2013. I 2019 hadde 54 % av bestandene beregnet dødelighet over 10 % på grunn av lakselus. Det har også vært en økning i antall bestander med en dødelighet mellom 10 og 30 % grunnet lakselus. Dødelighet på villaks på grunn av andre sykdommer i oppdrett er ukjent.

Ved etablering av havlokaliteter i MO 1 og 5 er det svært sannsynlig at smittepotensialet vil øke samtidig som utvandrende postsmolt vil bli påvirket over et større område på deres vei mot beiteområdene. Ved lengre eksponering av infektive stadier av lakselus er det sannsynlig at dødeligheten på villaksen vil øke. Samtidig vil smittepresset på oppdrettslaksen øke, og det vil gi store utfordringer for oppdrettsnæringen og forvaltningen. I tillegg vil et økt antall lokaliteter øke risikoen for rømming og genetisk påvirkning av villaksen.

Oppsummering

Det er vanskelig for Mattilsynet og trekke noen konklusjoner om et av disse områdene er å foretrekke frem for det andre når det gjelder vårt forvaltningsområde. Også opp mot de tre tidligere områdene vi har gitt våre innspill til. Det er behov for mer kunnskap og forskning både når det gjelder spredninga av lakselus og annen smitte, fiskens velferd på eksponerte lokaliteter og vandringsruter, beiteområder og oppvekstområder for ville laksebestander. Det er viktig at alle disse faktorene blir vurdert og utredet i den offentlige konsekvensutredningen og at kunnskapshull tettes der vi vet for lite før det settes i gang havbruk til havs.

Med hilsen

Else Marie Stenevik Djupevåg

*Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.
Dokumenter som må ha signatur blir i tillegg sendt i papirversjon.*